

BİBLİYOGRAFYA :

Câhiz, *Kitâbü'l-Hayevân*, V, 592; a.mlf., *el-Be-yân ve'l-tebyîn*, Beyrut 1990, I, 24, 112-113, 340, 351-352, 355; Zübeyr b. Bekkâr, *el-Aẖbârü'l-mu-vaffakıyyât* (nşr. Sâmî Mekî el-Ânî), Bağdad 1392/1972, s. 165, 207; İbn Kuteybe, *‘Uyûnü'l-aẖbâr*, I, 285; II, 135; Sa'leb, *Mecâlis* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1400/1980, I, 257; II, 413-414, 481; Vekî', *Aẖbârü'l-kudât*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-asriyye), II, 31-32, 60, 108; İbn Abdürabbih, *el-İkdü'l-ferîd*, V, 106-110; İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn*, I, 363; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, Beyrut 1995, XX, 404-405; Hasan b. Abdullâh el-Askerî, *el-Maşûn fi'l-edebe* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Küveyt 1960, s. 112-114, 196; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 139; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 274-278; Zemahşerî, *Rebî'u'l-lebrâr* (nşr. Selîm Naîmî), Bağdad 1982, s. 184, 192, 247, 251, 265, 393; Yâkût, *İrşâdü'l-erib* (nşr. D. S. Margoliouth), London 1927, IV, 260; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: sene 161-170*, s. 257-259; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, IV, 307-308; İbnü'l-İmâd, *Şezerât* (Arnaüt), II, 285; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 105; A. Zekî Safvet, *Cemheretü'l-huṭabî'l-Arab fi uṣûlî'l-Arabîyyeti'z-zâhire*, Kahire 1381/1962, III, 346; a.mlf., *Cemheretü resâ'ilî'l-Arab*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmiyye), III, 146; S. Leder, "Shabîb b. Shayba", *EP* (İng.), IX, 163-164.

MUSA YILDIZ

ŞEBİNKARAHİSAR

Giresun'a bağlı ilçe merkezi.

Doğu Karadeniz bölümünde Giresun dağlarının iç yamaçlarında deniz seviyesinden 1300-1360 m. yükseklikte eğimli bir yüzeyde kurulmuştur. Şehre adını veren kalenin harabeleri doğudaki bazalt bir kayanın üzerinde yer alır. Burası IX ve X. yüzyıllarda Koloneia diye bilinmekteydi; XI. yüzyılda ise Mavrokastron denilmiştir. XII. yüzyılda bu ad hem şehrin hem kalenin diğer adıdır. Dönemin kaynakları ve Selçuklular, Koloneia'nın Ermenice söyleniş biçimi olan Kögoniya / Kögonya'yı kullanmıştır. XVIII. yüzyılda mahallî Rumlar arasında şehir hâlâ Koloneia adıyla anılmaktaydı. Mavrokastron'un Türkçe'si olan Karahisar ismi Türkler tarafından XIV. yüzyılda verilmiştir. Osmanlılar döneminde şap madeni dolayısıyla diğer Karahisarlar'dan ayırt edilmesi için Şapkarahisar veya Şarkikarahisar (Karahisarışarkî) adları kullanılmıştır. Günümüzdeki Şebinkarahisar ismi XIX. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

Yerleşmeyi yönlendirdiği anlaşılan kalenin Romalılar döneminde Pompeius tarafından yaptırıldığı belirtilir; ancak yerleşmenin bundan daha eskiye gittiği ifade edilir. Kale Bizans İmparatoru I. Iustinianos (527-565) tarafından yeniden yaptırılmıştır. Savunma amaçlı bir sığınma yeri

özellikli gösteren bu yer Iustinianos zamanında kuzeydoğu sınırlarında önemli bir karakol haline getirilmiştir. Yakınındaki şap madenini ve kuzeye Giresun'a giden maden yolunu kontrol etmektedir. Bu yolun batı kesimindeki pembe renkli kayalarda bulunan şap madeni Eskiçağ'lardan beri dünyanın en kaliteli şapı olarak bilinmekte ve Avrupa'ya ihraç edilmekteydi. Bizans döneminde madenin işletildiğine dair çok az delil vardır. XII. yüzyılda Avrupa'da tekstil endüstrisinin giderek artan şap ihtiyacı büyük ölçüde Anadolu'dan ve özellikle Şebinkarahisar'da çıkarılan şapla karşılanıyordu. Şap ilâç yapımında, altın ve gümüş parlatmakta, boyacılıkta ve dericilikte kullanılıyordu.

Doğu Roma hâkimiyeti döneminde pis-koposluk ve idare merkezi yapılan kale ve şehrin uzak ve zor ulaşılır konumunda olması burayı bir süre Arap akınlarından korudu. Fakat 162 (778) yılında Karadeniz yöresine akın yapan Araplar bir süre buraya hâkim oldu. 1068'de Bizans İmparatoru Romanos Diogenes bölgeden geçti ve yöredeki Ermeni varlığı bu sıralarda doğudaki gelen göçmenlerle daha da arttı. Şehre Malazgirt zaferinden (1071) kısa bir süre sonra Türkler hâkim oldu. 1106'da bir müddet Gümüşhane hâkimi Gregory'nin elinde kaldı. Osmanlılar'a geçinceye kadar bölge tamamıyla Türk beyliklerinin egemenliğindeydi. Bu dönemde bölge muhtemelen Dânişmendli topraklarına dahil oldu. Dânişmendliler'in 1170'te yıkılışının ardından veya biraz önce Erzurum'daki Saltuklular'ın eline geçti. 598'de (1201-1202) şehre Selçuklular'a tâbi Mengüçükülük hâkim oldu. Selçuklular'ın çöküşü üzerine bir Türkmen beyliği olan Ertre-naoğulları'nın idaresine girdi. Timur'un istilâsının ardından 811'de (1408) Gözleroğlu'nun, on yıl sonra Karakoyunlu Türkmenleri'nin, 864'te (1459-60) ise Akkoyunlular'ın eline geçti. Fâtih Sultan Mehmed, Trabzon seferine giderken Şebinkarahisar'a uğradı; kalesini Akkoyunlu Beyi Uzun Hasan'a karşı kazandığı Otlukbeli Savaşı ile 878'de (1473) aldı. Kale kumandanının teslim olması sebebiyle şehrin merkezi hasar görmedi. Şap madeni çıkarmak ve işlemekle meşgul olan civardaki madenci köyleri de Osmanlı yönetimine geçti; maden hazineye devredildi.

Şebinkarahisar, Osmanlı idaresinin ilk dönemlerinde civarındaki nahiyelerin idare merkezi haline geldi ve fethin hemen ardından Fâtih Sultan Mehmed tarafından kasabada bir cami yaptırıldı. Daha sonra klasik Osmanlı idarî taksimatında

Karahisarışarkî sancağının yönetim merkezi oldu. Fethedildiğinde yalnızca bir kale ve bir grup gayri müslim nüfustan ibaret küçük bir kasaba görünümünde iken zaman içinde gelişerek XV ve XVI. yüzyıllarda küçük ölçekli bir Anadolu şehri özelliği kazandı. İlk tahrir kayıtlarında Kasaba-ı Kebfuniye / Keygunya adıyla kaydedilen Karahisar'ın müslüman ve gayri müslimlerden meydana gelen heterojen bir nüfus yapısı bulunduğu dikkati çeker. Bu durum kalenin barış yoluyla Osmanlı idaresine geçmiş olduğuna işaret eder. Yetmiş hâne müslüman ve 180 hâne gayri müslimden teşekkül eden kasaba halkı bu dönemde iki ayrı cemaat halinde yaşamaktaydı. Toplam 250 hâneye (yaklaşık 1200-1500 kişi) varan nüfusla bölgedeki en büyük ve en yoğun nüfuslu yerleşim birimiydi. Bu sırada kasabada kadı, seras-ker, zâim, dizdar, kethüdâ vb.den meydana gelen bir idareci zümre mevcuttu. İdare, din ve eğitim işlerini üstlenen bu kişiler kasabadaki elit tabakayı oluşturmaktaydı. Kasaba halkı arasında ticaretle uğraşanlar olduğu gibi mum ve boyacılık işleriyle meşgul olanlar da bulunmaktaydı. Tahrir kayıtlarına göre XVI. yüzyılın ilk yarısında kasabada seksen dört hâne müslüman, 246 hâne gayri müslim yaşıyordu. Ayrıca on altı hânelik bir cami görevlisi grubu (mülâzimân) mevcuttu. Bu dönemde kale muhafızı sayısı 191'i kale eri olmak üzere 279'du. Toplam 330 hânelik sivil nüfusa yakın bu askerî görevli sayısı Karahisar'ın bölgenin güvenliğini sağlayan bir merkez olma özelliğini ön plana çıkarmaktaydı. Kasaba nüfusun kaledeki askerlerle birlikte yaklaşık 2500 kişiye yükseldiği söylenebilir.

XVI. yüzyılın ortalarına doğru kasabanın büyük değişikliklere sahne olduğu, halkın mahalle taksimatına göre kaydedilmeye başlandığı anlaşılmaktadır. Mahallelerin teşekkülü daha düzenli sosyal hayatın varlığına işaret eder. Bu dönemde müslüman nüfus Bilbân ve Hacı Halim mahallelerinde yaşarken gayri müslim nüfus Suva, Mi-yâne, Güngörmez, Kilise ve Duka mahallelerinde oturuyordu. Müslüman ve gayri müslim nüfusun bir arada yaşadığı karışık mahalleler de vardı. Hacı Halim mahallesinde kırk dokuz, Bilbân mahallesinde kırk yedi hânedan ibaret müslüman nüfus bulunmaktaydı. Fâtih Sultan Mehmed ve Yahyâ Bey camilerine hizmet eden görevli sayısı otuz üç kişiydi. Bu suretle şehirdeki müslüman nüfus toplam 129 hâneye (yaklaşık 600 kişi) ulaşılıyordu. Gayri müslim ma-

halleri nüfus bakımından daha kalabalıktı ve hâne sayısı toplam 344'te ulaşmıştı (yaklaşık 1700 kişi). Müslüman nüfusun üç katına yakın olan bu miktarla gayri müslimler ilk dönemdeki sayıca üstünlüklerini korumaktaydı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında şehirde beliren yerleşim modelinden bu sonuca varmak mümkündür. Bu devirdeki şehir nüfusuna bakıldığında her iki grubun sayıca arttığı görülür. Müslüman mahalleleri olan Hacı Halim ve Bîlbân'da yetmiş dokuz ve doksan sekiz hâne bulunmaktaydı. Bu durum gayri müslim mahalleleri için de söz konusudur. Suva'da 124, Miyâne'de altmış dört, Güngörmez'de 104, Kilise'de seksen dokuz ve Duka'da 125 hâne mevcuttu. Nüfusu altmış dokuzdan altmış dörde düşen Miyâne dışında, gayri müslim mahallelerinin bazılarında iki katına varan nüfus artışı kaydedilmişti.

XVI. yüzyıl sonlarında kasaba bölgeyi etkisi altına alan Celâli ayaklanmaları yüzünden zor günler yaşadı. Bu sırada gerek emniyet gerekse maden işletmeleri sebebiyle sancağa beylerbeyi pâyeli idareciler tayin edildi ve idarî merkez olarak önemi arttı. Kuyucu Murad Paşa burada bir süre kalıp bölgedeki nüfuzlu şahsiyetleri ortadan kaldırdı, ayrıca namlı Celâli reislerini bozguna uğrattı. Ardından Abaza Paşa da isyanı esnasında nüfuzunu burada kurdu (1032/1623). 1052 (1642) yılında kasabada 761 hâne mevcuttu (yaklaşık 4000 kişi). Bu durum XVI. yüzyıl sonlarına göre

nüfusta belirli bir artış olduğunu göstermektedir. Müslümanlar daha öncekilerden farklı adlar taşıyan dört mahalleye (Taş, Bülbül, Orta ve Kızılca) dağılmışken gayri müslimler tek bir mahallede (Bağ mahallesi) yaşamaktaydı. 1647'de Şebinkarahisar'dan geçen Evliya Çelebi kale içerisinde yetmiş ev, şehirde dokuz mahalle ve 1600 ev bulunduğunu belirtir. Ev sayısının o sıradaki gerçek durumu yansıttığı şüphelidir. XVIII. yüzyılda durumunu koruduğu anlaşılan şehirde A. D. Mordtmann'a göre bahçe içinde 2000 kadar ahşap ev bulunmaktadır. Bu tarihlerde Şebinkarahisar'ın nüfusunun 10.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 1888-1899 yıllarında merkez kazanın nüfusu Cuinet'e göre toplam 11.700 idi. Bunun 2750'sini Ermeniler, 1650'sini Rumlar, geriye kalan 4400'ünü Türkler teşkil ediyordu. Aynı kaynaktan şehirdeki evlerin toprak örtülü ve birbirine çok yakın inşa edildiği, dolayısıyla yangın ve depremlerle harap olan şehrin kuzeydoğusunda yeni mahallelerin kurulmaya başlandığı belirtilir. I. Dünya Savaşı esnasında Ruslar'ın Kelkit vadisine kadar gelmesiyle bölgedeki nüfusun büyük bir kısmı Anadolu'nun diğer bölgelerine göç etti. Nüfusu azalan bölge savaş sonunda fazla bir gelişme gösteremedi.

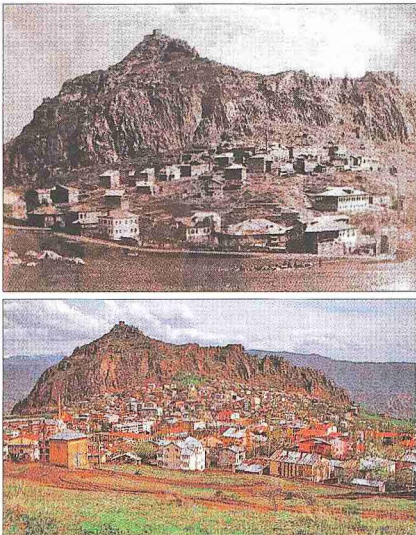
Şebinkarahisar'ın merkezi olduğu idarî birim 1485'te on dört nahiyeden meydana geliyordu (Emlak, Kösi, Alucra ve Tuzeri, Menteşe, Güdül, Gazevit, Gezender, Mindavel, Kovana, Serin, Menkufe, Eliği, Suşehri ve Akşehirâbâd). İdarî bakımdan bu dönemdeki belirsizlik XVI. yüzyılın ilk yarısında ortadan kalktı. 1515'te Kemah Kalesi'nin fethinden sonra Karahisarışarkî ve Bayburt sancaklarının idaresi Biyıklı Mehmed Paşa'ya verildi ve kendisi sınır muhafazasıyla görevlendirildi. Ardından müstakil sancak haline getirildi ve Erzurum beylerbeyiliğine bağlandı. XVI. yüzyılın ikinci yarısında Karahisarışarkî sancağı, merkez kaza dışında Koyulhisar ve Canikibayramlı adıyla anılan İskefsir, Bayramlı (Ordu) ve Bazarsuyu (Bulancak) kazalarından meydana geliyordu. XVII. yüzyılda bölge için Karahisar-ı Hasan-ı Dırazi adı da kullanıldı. Bu ad buranın daha önce Akkoyunlular'a ait olmasından kaynaklanmaktadır. XVII. yüzyılın başlarında Karahisarışarkî kazasına on altı nahiye bağlıydı, şap madeni işleyen köyler ise "kurâ-yı şaphâne" ismiyle bir grup oluşturmuştu. Koyulhisar ve Canikibayramlı'nın sancağa bağlılığı sürüyordu. Madenler dolayısıyla sancak dar bir koridor halinde Ordu-Bulancak kesiminden denize ulaşıyor, böylece nak-

liyat için belirli bir avantaj sağlanıyordu. Sancak XIX. yüzyıla kadar bu durumunu korudu. Bu dönemde dört kaza halinde Siivas vilâyetine (1869), bir ara Trabzon vilâyetine bağlandı. 1914'te bağımsız sancak statüsündeydi; merkez Alucra, Koyulhisar, Mesudiye ve Suşehri kazalarından meydana geliyordu.

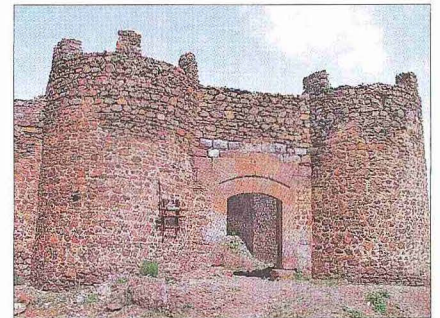
I. Dünya Savaşı döneminde kasaba Ermeni isyanına sahne oldu. 15 Haziran 1915'te başlayan isyan yirmi beş gün sürdü. Bu sırada müslüman mahalleleri tahrip edildi, 500 kişilik silahlı bir Ermeni grubu sivil Ermeniler'le birlikte kaleye kapandı. Silahlı milisler kaçmayı başardı, siviller ise teslim oldu ve tehirci tâbi tutuldu. Ayrıca mübadele sırasında Rum nüfusu da buradan ayrıldı. Şebinkarahisar'ın tabiat şartlarından kaynaklanan yetersiz ulaşım imkânları, civar bölgelere âdetâ kapalı olması ve bölgedeki doğal geçim kaynaklarının azlığı giderek daha fazla oranda iç göçe yol açtı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Anadolu'nun çeşitli yerlerine muhacirler yerleştirilirken Şebinkarahisar'a da iskân yapıldı. Fakat yerleştirilenlerin sınırlı sayıda olması şehrin nüfus yapısını fazlaca etkilemedi. Şebinkarahisar'ın Cumhuriyet döneminin başlarında vilâyet olduğu yıllarda 1927 nüfus sayımına göre vilâyet merkezinin nüfusu 7091 idi.

24 Ekim 1924'te Atatürk'ün ziyaret ettiği Şebinkarahisar günümüzde on dört mahalleden oluşan bir yerleşim birimidir. Bu mahallelerden beşi (Bülbül, Fatih, Kızılca, Müftü ve Taş) şehrin merkezindedir. Kalan dokuz mahalle şehrin uzağında kurulmuş, âdetâ köy özelliğini gösteren yerleşim birimleridir (Kavaklar, Kırkgöz, Biroğul, İkiogul, Avutmuş, Kütküt, Tamzara, Akbudak ve Çiftlik). Bugün ilçe merkezinin nüfusu 13.698'dir (2007). Bunun % 55'i ta-

XX. yüzyılın başında ve günümüzde Şebinkarahisar

Şebinkarahisar Kalesi'nin kapısı ve burçları

rım dışı sektörde çalışmaktadır. Başlıca tarihî eserleri arasında Avutmuş mahallesinde Fahreddin Behram Şah Camii (XII-XIII. yüzyıl), Taşmescid (XIV. yüzyıl), Fâtih Camii (XV. yüzyıl), Kurşunlu Cami (1586) ve Taş Hanlar (XVII. yüzyıl) sayılabilir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında müstakil vilâyet merkezi konumunu koruyan şehir 1933'te vilâyet merkezi statüsünden çıkarıldı ve Giresun vilâyetine bağlı bir kaza merkezi haline getirildi. Kazalarından Suşehri ve Koyulhisar Sivas'a, Alucra Giresun'a, Mesudiye Ordu'ya bağlandı.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâiyye: Selçuknâme* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1996, I, 370; Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm* (trc. Mürsel Öztürk), Ankara 1990, s. 488; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârîh*, İstanbul 1279, I, 541-542; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, II, 384; Cuinet, I, 773-797; Orta Karadeniz Tarihinin Kaynakları VII: Karahisar-ı Şarkî Sancağı Mufassal Avâzır Defteri (1642-43 Tarihli) (haz. Mehmet Öz – Fatma Acun), Ankara 2008, s. 4-14; Hasan Tahsin Okutan, *Şebinkarahisar ve Civarı: Coğrafya, Tarih, Kültür, Folklor*, Giresun 1949; A. Bryer – D. Winfield, *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos*, Washington 1985, s. 147 vd.; Haşim Karpuz, “Şebinkarahisar'da Türk Devri Yapılan”, *Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri* (13-17 Ekim 1986), Samsun 1988, s. 325-334; a.mlf., *Şebinkarahisar*, Ankara 1989; İsmet Miçoğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, Ankara 1990, tür.yer.; Fatma Acun, “15. ve 16. Yüzyıllarda Şebinkarahisar ve Civarında Yerleşim Modelleri”, *Giresun Tarih Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996)*, Bildiriler, İstanbul 1997, s. 137-161; a.mlf., *Karahisar-ı Şarkî ve Koyulhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi*, Ankara 2006; a.mlf., “Ottoman Administrative Priorities: Two Case Studies of Giresun and Karahisar-ı Şarkî”, *Ar.Ott.*, sy. 17 (1999), s. 13-34; a.mlf., “Osmanlı Döneminde Anadolu Şehirlerinin Gelişmesinde Devletin Rolü: Karahisar Örneği”, *TTK Belleten*, LXX/242 (2001), s. 161-192; *Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu (30 Haziran – 1 Temmuz 2000)*, Bildiriler (ed. Ali Çelik), İstanbul 2000; Bilge Umar, *Karadeniz Kapadokya'sı ve (Pontos)*, *Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul 2000, s. 182-185; B. Darkot, “Karahisar”, *İA*, VI, 280-282.

FATMA ACUN

ŞEBRÂMELLİSİ

(الشبراملي)

Ebü'z-Ziyâ Nûruddîn Ali b. Ali
eş-Şebrâmellisî el-Kâhîrî
(ö. 1087/1676)

Şâfiî fakihî.

997 veya 998 (1590) yılında Mısır'ın Garbiye vilâyetinde Şebrâmellisî'te (Şubrâmilis) doğdu. Üç yaşında iken yakalandığı çiçek hastalığı yüzünden gözlerini kaybet-

ti. Buna rağmen Kur'an'ı ezberledi. 1008'de (1599) babasıyla gittiği Kahire'de Şeyhülkurrâ Abdurrahman b. Şehâde el-Yemenî'den eş-Şâtibiyye ve et-Teysîr tarikîyle kırâat-i seb'a üzere ve tekrar eş-Şâtibiyye tarikîyle kırâat-i aşereye göre Kur'an'ı baştan sona kadar okudu. Muhammed Abdür-raûf el-Münâvî, Nûreddin ez-Zeyyâdî, Sâlim b. Hasan eş-Şebşîrî, Nûreddin el-Halebî, Fahreddin eş-Şenevânî, Süleyman el-Bâbilî, Şehâbeddin el-Guneymî, Ali el-Üchûrî, Şehâbeddin Ahmed b. Halîl es-Sübki ve İbrâhim el-Lekânî gibi âlimlerden çeşitli alanlarda dersler alıp çok yönlü yetişti; Şâfiî fıkhi, usûl-i fıkhi, tarih ve kırâat alanlarında otorite haline geldi. Öğrenim gördüğü Ezher'de ders verdi. Zeynelâbidîn b. Muhyiddin el-Ensârî, Şerefeddin b. Zeynelâbidîn el-Ensârî, Muhammed el-Buhûtî, Abdurrahman el-Mahallî, Abdülkâdir el-Bağdâdî, Kûrânî, İbnü'l-İmâd, İbrâhim b. Muhammed el-Birmâvî, Ahmed b. Muhammed el-Bennâ ed-Dimyâtî, Ebû Sâlim el-Ayyaşî, Ahmed b. Muhammed el-Hamevî, Abdülganî en-Nâblusî ve Abdülbâkî b. Yûsuf ez-Zürkânî gibi şahsiyetlere hocalık yaptı. 18 Şevval 1087'de (24 Aralık 1676) vefat etti. Şebrâmellisî'nin genellikle hâşiye mahiyetinde yazdığı pek çok eserden bir kısmı kaybolmuştur.

Eserleri. 1. Hâşiye 'alâ Nihâyeti'l-muhtâc. Şemseddin er-Remlî'nin *Nihâyetü'l-muhtâc ilâ şerhi'l-Minhâc* adlı eserinin hâşiyesidir (I-VIII, Bulak 1292; Kahire 1286, 1304, 1357, 1389/1969, 1404/1984). **2. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Varakât.** İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin fıkhi usulüne dair *el-Varakât* adlı eseri için Celâleddin el-Mahallî'nin kaleme aldığı şerhe İbn Kâsım el-Abbâdî tarafından yazılan *Şerhu'l-Varakât*'ın hâşiyesidir (yazmaları için bk. Abdullâh Muhammed el-Habeşî, III, 2132). **3. Hâşiye 'alâ Şerhi İbni'l-Kâsım.** Ebû Şücâ' el-İsfahânî'nin Şâfiî fikhına dair *el-Muhtâşar (et-Takrîb, Gâyetü'l-ihtîşâr)* adlı kitabına İbn Kâsım el-Gazzî tarafından yazılan *Fethu'l-karîbi'l-mücîb fî şerhi el-fâzi't-Takrîb (el-Kavlü'l-muhtâr fî şerhi Gâyeti'l-ihtîşâr)* adlı şerhin hâşiyesidir (yazma nüshaları için bk. a.g.e., II, 1262). **4. Hâşiye 'alâ Eşrefi'l-vesâ'il.** İbn Hacer el-Heytemî'nin Tirmizî'nin eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye'si için kaleme aldığı *Eşrefü'l-vesâ'il ilâ fehmî's-Şemâ'il* adlı şerhin hâşiyesidir (yazmaları için bk. a.g.e., II, 1107). **5. Hâşiye 'alâ Şerhi'l-Mukaddimetü'l-Cezeriyye.** İbnü'l-Cezerî'nin *Mukaddime fi't-tecvîd (el-Mukaddimetü'l-Cezeriyye)* adlı eseri üzerine Zekerîyyâ el-Ensârî'nin yazdığı *ed-Dekâ'iku'l-muhtek-*

Şebrâmellisî'nin *Hâşiye 'ale'l-Mevâhibi'l-ledünniyye* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Nuruosmaniye Ktp., nr. 3276)

